

ARCHEOLOGISCHE WAARDEN IN DE GEMEENTE SCHIJNDEL

Een Inventarisatie van het Schijndelse Bodemarchief

Archeologische Vereniging Kempen- en Peelland
(AWN-afdeling 23)
Mevr. drs. Ria Berkvens
Oktober 2002

2002

Archeologische Vereniging Kempen- en Peelland (AWN-afdeling 23)
(definitieve versie 2.1, april 2004)

Niets uit deze publicatie mag op enigerlei wijze worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt zonder voorafgaande toestemming van de auteur.

Mevr. drs. Ria Berkvens
Polderweg 23
5721 JE Asten

DANKWOORD

Aan dit rapport hebben vele mensen op directe of indirecte wijze bijgedragen, die hier niet onvermeld kunnen blijven. In de eerste plaats wil ik een dankwoord richten aan de Heemkundekring Schijndel. Een groot deel van de archeologische informatie is namelijk afkomstig uit het archief van de heemkundekring. Onmisbaar hierbij was de inzet van Gerard van Kaathoven, van wie ook het initiatief kwam voor het vervaardigen van een archeologische kaart van de gemeente Schijndel. Zonder zijn inzet was het niet mogelijk geweest om zoveel informatie over archeologische vondsten in Schijndel naar boven te halen. Henk Beijers droeg veel informatie aan over de lokalisering van de oude Middeleeuwse hoeven. Graag wil ik ook de vrijwilligers van de Archeologische Vereniging Kempen- en Peelland bedanken voor hun medewerking aan een geslaagde en uitgebreide veldverkenning van het buitengebied van Schijndel. Verder wil ik graag de afdeling archeologie van de gemeente Eindhoven bedanken voor hun hulp; Dirk Vlasblom voor het restaureren en tekenen van een groot aantal vondsten uit Schijndel en Nico Arts onder andere voor het beschrijven en fotograferen van de vele vuurstenen voorwerpen en munten. In de tweede plaats ben ik dank verschuldigd aan de vele mensen uit Schijndel die vondsten in bruikleen hebben gegeven voor determinatie. Hun namen zijn terug te vinden in de vindplaatsenindex in de bijlage. Tenslotte wil ik de gemeente Schijndel hartelijk bedanken voor de goede samenwerking.

Ria Berkvens

Asten, oktober 2002

INHOUDSOPGAVE

Inleiding	2
1. Het tot stand komen van de archeologische kaart	3
2. Archeologische waarden	5
3. Gehanteerde criteria	6
3.1. Archeologisch waardevolle terreinen: voor te dragen archeologische monumenten	6
3.2. Terreinen van hoge indicatieve archeologische waarde	6
3.3. Terreinen van middelhoge indicatieve archeologische waarde	7
3.4. Terreinen van lage indicatieve archeologische waarde	7
4. De archeologische waardenkaart van Schijndel	8
4.1. Algemeen	8
4.2. Overzicht van archeologisch waardevolle terreinen	8
4.3. Overzicht van terreinen met een hoge indicatieve archeologische waarde	14
4.4. Overzicht van terreinen met een middelhoge indicatieve archeologische waarde	14
4.5. Overzicht van terreinen met een lage indicatieve archeologische waarde	14
5. Bescherming van archeologische waarden	15
5.1. Beschermingsmaatregelen	15
5.2. Verdrag van Malta	17
6. Literatuurlijst	18

Bijlagen

I. Archeologische kaart van Schijndel

II. Vindplaatsen Index Schijndel

III. Overzicht Middeleeuwse hoeven in 1757, 1997 en 2002

INLEIDING

Dat Schijndel al heel lang aantrekkelijk was voor mensen om te wonen, zal niet bij iedereen bekend zijn. Toch blijkt uit archeologisch onderzoek dat Schijndel al in de Steentijd mensen herbergde. Om een beeld te krijgen van het leven in Schijndel in deze vroege eeuwen heeft de Archeologische Vereniging Kempen- en Peelland in samenwerking met de heemkundekring in 2000 het initiatief genomen om een archeologische waardenkaart samen te stellen van de gemeente Schijndel. Het belangrijkste doel van dit project is het snel en eenvoudig beschikbaar maken van informatie over archeologische waarden binnen de gemeente Schijndel. Het wordt zodoende mogelijk om archeologische waarden in een vroeg stadium in de ruimtelijke planvorming te betrekken. In toenemende mate wordt namelijk ten gevolge van wegeaanleg, bouwprojecten, intensieve landbouw, etc. een aanslag gepleegd op het bodemarchief. Als gevolg van het ontbreken van een structureel beleidsplan archeologie komt archeologisch onderzoek vaak te laat bij plotselinge vondsten. De archeologische kaart is zo opgezet dat gebruikers snel kunnen beoordelen of ruimtelijke plannen consequenties voor de archeologie met zich meebrengen.

Dit rapport met de bijbehorende archeologische kaart geeft een indruk van de archeologische waarden van de gemeente Schijndel op dit moment. Het is de bedoeling, dat deze waarden verwerkt worden in het nieuwe Bestemmingsplan Buitengebied, als onderdeel van de - op basis van het Streekplan - vereiste cultuurhistorische gegevens. Het landelijke archeologie beleid is gericht op het beheer en behoud van archeologische waarden in de bodem als bron van kennis en cultuurbeleving. Archeologische opgravingen worden bij voorkeur alleen uitgevoerd als behoud of bescherming niet langer mogelijk is. Om dit te bereiken wordt gestreefd naar een volledige erkenning van het archeologisch belang in planologische besluitvormingsprocessen om archeologie dus al vanaf het begin bij de planvorming te betrekken. Deze uitgangspunten zijn vastgelegd in het Europese verdrag van Valletta (Malta) dat is opgesteld om de zorg voor het archeologisch erfgoed in Europa te reguleren. Begin 1998 hebben de Eerste en Tweede Kamer de goedkeuringswet van het Verdrag van Valletta aangenomen. De uitwerking tot implementatiewet is thans volop gaande. De gemeenten hebben vooralsnog geen daadwerkelijke verplichtingen ten aanzien van de archeologische monumentenzorg, maar deze situatie zal de komende jaren dus veranderen. Deze nota moet dan ook gezien worden als een aanzet om te komen tot een structureel archeologie beleid in de gemeente Schijndel.

1. HET TOT STAND KOMEN VAN DE ARCHEOLOGISCHE KAART

Bij het vervaardigen van de kaart wordt gebruik gemaakt van topografische, bodemkundige en historische gegevens, aangevuld met de archeologische vindplaatsen. Aangezien er maar enkele vindplaatsen bekend waren, zijn we vooral bezig geweest met het achterhalen van de juiste en ook nieuwe vondstgegevens. Van een aantal vondsten, bijvoorbeeld een 16^e eeuwse zwaard, is namelijk alleen bekend dat deze op een akker in Schijndel gevonden is. Zo'n vondst zegt dan verder eigenlijk niets over waarom deze hier is gevonden. Ook melden veel mensen zich met vondsten die zij in het verleden gedaan hebben. Zo werden er twee gouden munten uit de 16^e en 18^e eeuw gelokaliseerd. Met behulp van historisch kaartmateriaal worden verder de van oorsprong Middeleeuwse hoeven van Schijndel opgespoord. Om een aantal vindplaatsen nog beter te plaatsen, is aanvullend onderzoek in het veld uitgevoerd. Hierbij werden op verschillende locaties scherven geraapt en grondboringen genomen.

Niet alle archeologische vindplaatsen zijn reeds bekend. Een groot deel ligt nog verstopt onder het huidige oppervlak. Op welke plaatsen in het landschap zich in het verleden mensen hebben gevestigd is afhankelijk van het landschap. De woonlocaties van jagers en verzamelaars uit de Steentijd zijn meestal te vinden op hoge zandkoppen tegen natte gebieden aan, juist op sterke overgangen van nat naar droog, omdat daar een grote verscheidenheid aan flora en fauna te vinden was. De locatiekeuze van de latere landbouwers, die in de loop van het Neolithicum (rond 4000 voor Chr.) verschijnen, wordt in een dekzandlandschap steeds meer bepaald door de mate waarin gronden geschikt zijn om op te akkeren. Factoren als grondwaterbeheersing, vruchtbaarheid en bewerkbaarheid van de grond spelen dan ook een doorslaggevende rol bij de locatiekeuze van nederzettingen en akkerarealen. Binnen het archeologische veld is de archeologische waardering van gebieden dan ook vooral gebaseerd op de kennis van de interactie tussen mens en landschap. Archeologische opgravingen bevestigen dit verwachtingsbeeld.

De archeologische basiskaart is gebaseerd op een aantal kaartlagen. De volgende kaartlagen zijn van belang:

- Topografische basiskaart
- Archeologische vindplaatsenkaart
- Archeologische verwachtingskaart

Voor de topografische basiskaart is gebruik gemaakt van een gemeentekaart met een schaal van 1:10.000. Op de archeologische vindplaatsenkaart worden alle reeds bekende archeologische vindplaatsen binnen de gemeente Schijndel aangegeven. Het bestand van de reeds bekende archeologische vindplaatsen is afkomstig uit ARCHIS (Archeologisch Informatie Systeem: de nationale databank beheerd door de Rijksdienst Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort), het CMA (Centraal Monumenten Archief), het Centraal Archeologisch Archief (CAA) en andere bronnen (Heemkundekring, amateur-archeologen, Archeologische Verenigingen). De cultuurhistorische gegevens, waaronder de oorspronkelijke locaties van middeleeuwse hoeven, zijn afkomstig uit historisch bronnenonderzoek door de heemkundekring waarbij de Tiendkaart van Schijndel uit 1757 regelmatig als basis heeft gediend. De gegevensstructuur van het vindplaatsenbestand is geënt op de bestaande structuur van ARCHIS, omdat dit de uitwisseling van gegevens vereenvoudigt. Vondstgegevens uit ARCHIS zullen tegelijkertijd met deze inventarisatie worden gecontroleerd en eventueel worden aangevuld.

Niet alle archeologische vindplaatsen zijn reeds bekend. Een groot deel ligt nog verstopt onder het huidige oppervlak. Om in het ruimtelijk beleid ook rekening te kunnen houden met deze onbekende vindplaatsen is de archeologische verwachtingskaart ontwikkeld. De archeologische verwachtingskaart is een voorspellingskaart en is gebaseerd op het principe dat archeologische resten niet willekeurig in of over een gebied zijn verspreid, maar gerelateerd zijn aan bepaalde landschappelijke eenheden of elementen. Voor de verwachtingskaart wordt de opbouw van het landschap als ondergrond genomen. Hierdoor wordt de relatie tussen de (verwachte) verspreiding van archeologische vindplaatsen en het landschap inzichtelijk. De archeologische verwachtingskaart wordt vervaardigd door gegevens van bodem-, geomorfologische en hoogtekaarten, en gegevens over de verspreiding van bekende archeologische vindplaatsen te combineren. Hierbij wordt uitgegaan van een geomorfologische en bodemkaart met een schaal van 1:50.000.

Het is van groot belang om te weten of de (verwachte) archeologische resten (vindplaatsen) nog in de bodem intact zijn of als verloren moeten worden beschouwd. Omdat de archeologische resten onlosmakelijk verbonden zijn met de bodem, betekent elke vorm van bodemverstoring in principe ook een verstoring van eventueel aanwezige archeologische resten. Aanvankelijk was het dan ook de bedoeling om een verstoringenkaart op te nemen die voor de archeologie, relevante informatie over bodemverstoringen bevatte. Doordat de betreffende gegevens over bodemverstoringen echter uit diverse (schriftelijke) bronnen bij provincie en gemeente verzameld moesten worden, was het geen haalbare kaart om deze gegevens in dit rapport op te nemen.

Nadat alle relevante gegevens op de archeologische basiskaart zijn aangebracht, kan vervolgens aan de hand van criteria als kwaliteit en zeldzaamheid, een archeologische waardering over de verschillende gebieden uitgesproken worden.

2. ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Bij cultuurhistorische waarden moet onderscheid worden gemaakt tussen bovengrondse (zichtbare) waarden en ondergrondse (in eerste instantie niet zichtbare) waarden. Bij archeologische waarden gaat het om de ondergrondse (onzichtbare) cultuurhistorische waarden ofwel het zogenaamde bodemarchief.

De Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) maakt ten behoeve van de bescherming van archeologische waarden onderscheid in twee hoofdgroepen:

De eerste groep wordt gevormd door de archeologisch waardevolle terreinen, die zijn weergegeven op de **Archeologische Monumenten Kaart (AMK)** van de provincie Noord-Brabant. De AMK is een gedigitaliseerd bestand van alle bekende behoudenswaardige archeologische terreinen in Nederland. De kaart is bedoeld als een instrument voor de ruimtelijke ordening ten behoeve van het beheer en de bescherming van archeologische informatie die in de bodem bewaard is gebleven. De informatie uit het centraal Archeologisch Archief (CAA) en het Centraal Monumenten Archief (CMA), ondergebracht in de centrale databank ARCHIS, vormt de basis voor de AMK. De in de AMK opgenomen terreinen zijn een beredeneerde selectie uit een veel groter archeologisch potentieel. De waardering van archeologische monumenten, zoals deze door de ROB in overleg met de provincie is toegekend, heeft plaatsgevonden door toetsing aan een aantal criteria. Ook buiten de gebieden die op de kaart staan aangegeven kunnen waardevolle archeologische resten verborgen liggen. De volgende vier waarderingscategorieën worden door de ROB onderscheiden:

- Terreinen van zeer hoge archeologische waarde (beschermd)
- Terreinen van hoge archeologische waarde
- Terreinen van hoge archeologische waarde
- Terreinen van archeologische betekenis

De tweede groep bestaat uit de landelijke **Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW)**, een landelijke archeologische verwachtingskaart die als doel heeft een overzicht te bieden van de archeologische waarden in Nederland. De kaart is gebaseerd op de archeologische vindplaatsen die in de loop der jaren in kaart werden gebracht en te vinden zijn in de landelijke database ARCHIS (Archeologisch Informatie Systeem) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek in combinatie met landschappelijke situering, oppervlaktevondsten en/of reeds aangetroffen sporen en betrouwbare historisch geografische gegevens. Aan deze archeologische verwachtingskaart werden adviezen gekoppeld, waardoor de IKAW tevens een instrument is, om archeologie zo vroeg mogelijk te betrekken bij de ruimtelijke planvorming¹. De IKAW geeft een beeld van het bodemarchief dat complementair is aan de AMK waarop bekende en gewaardeerde vindplaatsen zijn opgenomen. Voor ons gebied is de bodemkaart van Nederland schaal 1:50.000 gebruikt. De onderverdeling is als volgt:

- Terreinen van hoge indicatieve archeologische waarde
- Terreinen van middelhoge indicatieve archeologische waarde
- Terreinen van lage indicatieve archeologische waarde

¹ J. Deeben en R. Wiemer, 1999: Het onbekende voorspeld: de ontwikkeling van een indicatieve kaart van archeologische waarden, Amersfoort (NAR 2000).

3. GEHANTEERDE CRITERIA

Om concrete archeologische gebieden in Schijndel aan te wijzen, zijn de definities en criteria gehanteerd die gebruikt zijn bij het maken van de AMK en de IKAW. Omdat een groot aantal vondstgegevens echter nog niet door de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek verwerkt zijn in ARCHIS (slechts 5 van de 65 vindplaatsen zijn hier momenteel in opgenomen!), hebben we een aantal aanvullende gebieden aangewezen en gewaardeerd. Deze gebieden zullen echter nog door de ROB worden gecontroleerd en eventueel worden toegevoegd aan de AMK.

Bij het vaststellen van deze voorlopige archeologische terreinen is steeds gekeken naar de landschappelijke omstandigheden, waarin archeologische sporen zich aandienen. Bij voldoende gegevens is een duidelijke relatie aan te geven tussen landschap en vroegere menselijke activiteiten en bewoning. Het voorspellen van archeologische vondsten op basis van historisch-geografisch onderzoek is een recente ontwikkeling, die ook in een aantal gevallen succesvol bleek te zijn. In overleg met de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek zijn door de Stichting Archeologisch Samenwerkingsverband regio Helmond criteria ontwikkeld voor de waardering van archeologische terreinen, die betrekking hebben op de regio Peelland en onderbouwd zijn door de resultaten van recent regionaal archeologisch onderzoek². Deze criteria zijn ook voor het gebied rondom Schijndel gebruikt.

De gemeente Schijndel heeft nog geen terreinen van archeologische waarde die op de AMK staan aangegeven. De Archeologische Vereniging is echter van mening dat een aantal terreinen in Schijndel hiervoor wel in aanmerking komen. De gehanteerde criteria voor deze voor te dragen gebieden worden hieronder beschreven. Voor Schijndel worden verder de in de volgende paragrafen behandelde criteria gehanteerd voor terreinen van hoge indicatieve archeologische waarde, terreinen van middelhoge indicatieve archeologische waarde en terreinen van lage indicatieve archeologische waarde.

3.1. Archeologisch waardevolle terreinen: voor te dragen archeologische monumenten

- Terreinen waarvan op grond van plaatselijk waargenomen archeologische vondst- of spoorconcentraties, de aanwezigheid van archeologische sporen in de ondergrond of in de directe omgeving ervan verondersteld kan worden. De omvang van het terrein is hierbij gerelateerd aan het type site (nederzetting, grafveld, omgrachte woonplaats, hoeve, etc.). De omvang van een nederzetting is alleen bij benadering aan te geven. Bij nederzettingen is het bovendien van groot belang om te kunnen voorspellen welke categorie in de nederzettingshierarchie van de betreffende periode het betreft.
- Uit historisch-geografisch onderzoek verkregen Middeleeuwse of latere nederzettinglocaties waarvan vondsten en/of omgrachtingen aanwezig zijn.
- Dekzandruggen met grondwatertrap 5 of 6 met vondsten.

3.2. Terreinen van hoge indicatieve archeologische waarde

- Alle hoge zwarte of bruine enkeerdgronden of esdekken met grondwatertrap 5 of 6 onafhankelijk van aangetroffen vondsten.

² Berkvens, R. (1998) De bodem in! Een inventarisatie van het archeologisch bodemarchief in Someren, Someren-Heide, Someren-Eind en Lierop, Asten (uitgave SAS).

- Uit historisch-geografisch lokaliseringsonderzoek bekende Middeleeuwse of latere nederzettingen zonder vondsten.
- Omdat vrijwel alle dorpskernen een Laat Middeleeuwse of vroegere oorsprong hebben bevatten deze net als stadskernen belangrijke archeologische waarden. Als uitgangspunt voor de begrenzing van de archeologische waardevolle dorpskern kan de kadasterkaart van 1832 genomen worden.
- Dekzandkopjes met vondsten (zie voor zandkopjes de gedetailleerde hoogtekarten van het Waterschap)
- Verder als aangegeven op de IKAW

3.3. Terreinen van middelhoge indicatieve archeologische waarde

- Dekzandruggen en zandkopjes zonder vondsten.
- Verder als aangegeven op de IKAW

3.4. Terreinen van lage indicatieve archeologische waarde

- Als aangegeven op de IKAW

4. DE ARCHEOLOGISCHE WAARDENKAART VAN SCHIJNDEL

4.1. Algemeen

De archeologische waardevolle gebieden en de terreinen met een indicatieve archeologische waarde werden in nauw overleg met de provinciaal archeoloog van Noord-Brabant in kaart gebracht. Alle archeologische gebieden zijn ingekleurd op een archeologische waardenkaart, schaal 1:10.000, die opgenomen is als bijlage I. De archeologische waardevolle terreinen ofwel de voor te dragen archeologische monumenten zijn daarop in **paars** aangegeven, de terreinen van hoge indicatieve archeologische waarde in **rood**, terreinen van middelhoge indicatieve archeologische waarde in **oranje** en terreinen van lage indicatieve archeologische waarde in **wit**. In **bruin** zijn een beperkt aantal verstoorde gebieden aangegeven. Deze zijn echter lang niet volledig, zoals al eerder is aangegeven. In **grijs** zijn de niet gekarteerde gebieden aangegeven, waaronder de dorpskernen en industrieterreinen. Tenslotte is in **roze** het nog bestaande wegenpatroon uit 1757 weergegeven.

Het zal duidelijk zijn dat de archeologische waardenkaart van Schijndel geen statisch karakter heeft. Het onderzoek naar de archeologische ondergrond gaat namelijk gestaag door. Met name door veldverkenningen neemt de kennis van de archeologische ondergrond toe. Daarnaast leveren verkenningen bij graafwerkzaamheden ook de nodige gegevens op. De huidige archeologische kaart moet dan ook gezien worden als een momentopname van de kennis van het Schijndelse bodemarchief. In de toekomst zullen zeker aanvullingen noodzakelijk zijn.

Hieronder wordt een korte beschrijving gegeven van de verwachte archeologische waarden in Schijndel.

4.2. Overzicht van archeologische waardevolle terreinen

Voor Schijndel komen 21 archeologisch waardevolle terreinen in aanmerking als terrein van archeologische waarde voor de Archeologische Monumenten Kaart (AMK). Deze terreinen zijn op de kaart in **paars** aangegeven en genummerd, met daarbij voorzover van toepassing, vermeld welke vondsten van die terreinen bekend zijn. De vondstnummers verwijzen naar de vondstenindex van de gemeente Schijndel die aan dit rapport is toegevoegd als bijlage II. Het merendeel van de Laat Middeleeuwse hoeven zijn aan de hand van de Tiendkaart uit 1757 gelokaliseerd. In bijlage III vindt U een overzicht van de situatie van een aantal van deze hoeven in 1757, 1997 en een foto van de huidige situatie.

1. Vondstnr. 1

Plaats: Schijndel, Spoorpad

Coördinaten: 158.640 x 402.780

Datering: Late Middeleeuwen - Nieuwe tijd

Literatuur:

- W.J.H. Verwers, Verslagen van de provinciale archeologen. Noord-Brabant, in: Jaarverslag ROB 1980, 1982, p. 115.

Vondstomschrijving: op een diepte van 3 meter werd 16^e tot 18^e eeuws materiaal aangetroffen bestaande uit honderden fragmenten blauwgrijs gedraaid laat Middeleeuws aardewerk, honderden fragmenten rood geglazuurd aardewerk en 32 fragmenten Steengoed uit de Late Middeleeuwen en Nieuwere tijd.

Ondergrond: waarschijnlijk dekzandrug (3L5)

2. Vondstnr. 3, 13, 14 en 50

Plaats: Schijndel, Kloosterstraat

Coördinaten: 158.00 x 403.00, 158.30 x 403.20 en 158.19 x 403.22

Datering: Laat Mesolithicum, Neolithicum, IJzertijd, Romeinse tijd en (Post-) Middeleeuwen

Literatuur:

- A.W. Byvanck, Excerpta Romana III, 1947, p. 77.
- J.H. Holwerda en J.P.W.A. Smit, Catalogus der archeologische verzameling van het Provinciaal Genootschap van kunsten en wetenschappen in N. Brabant, s'Hertogenbosch 1917, p. 67.
- W. Heesters, Schijndel. Historische verkenningen, 1984, p. 21.
- Robeerst, Verslag Booronderzoek Schijndel Kloosterstraat (ITHO Archeologische Reeks 16), 1996.
- L. v. Rozendaal, "Archeologisch onderzoek in de Kloostertuin", in: Heemkundeblad Schijndel 6, nr. 3, 1996, p. 15-17.

Vondstomschrijving: een Laat Mesolithisch werktuig en kling, Neolithische kling, een niet nader te duiden blauw kraaltje, een bronzen Romeinse schenkkant met mond in de vorm van een klaverblad en verder voornamelijk Middeleeuws of later materiaal. Tijdens een archeologisch booronderzoek werd ook Romeins en handgevormd IJzertijd aardewerk gevonden. Het booronderzoek vond plaats n.a.v. waargenomen IJzertijd sporen en gevonden IJzertijd- en Middeleeuws aardewerk ter plaatse.

Ondergrond: waarschijnlijk dekzandrug (3L5), mogelijk deels met esdek.

3. Vondstnr. 4 en 17

Plaats: Schijndel

Toponiem: Smaldonk

Coördinaten: 159.86 x 404.38

Datering: Nieuwe Steentijd en Post-Middeleeuwen

Literatuur:

- N. Arts, "Steentijd-boeren in het Aa-dal te Schijndel", in: Nieuwsbrief Archeologie Kempen- en Peelland 3, nr. 3, 1999.
- R. Berkvens, Boorcampagne Schijndel-Smaldonk I (uitgave AVKP) 2000.
- R. Berkvens, "De Nieuwe Steentijd-nederzetting op de Smaldonk te Schijndel. Resultaten van het booronderzoek", in: Nieuwsbrief Archeologie Kempen- en Peelland 4, nr. 4, 2000.

Vondstomschrijving: Locale vuurstenen werktuigen van de Michelsbergcultuur, waaronder 4 schrabbers, 1 kling, 2 afslagen, 1 kernvernieuwings-afslag, 1 kernreparatie-afslag, 10 ongeretoucheerde afslagen, 5 ongeretoucheerde klingen, 7 vuursteenkernen, 5 vuursteenkernen en 1 afslag van een Post Middeleeuws vuurwapen; tijdens een archeologische veldverkenning in 2000 werden nog eens 11 vuurstenen artefacten en een vuurstenen kern gevonden. De werktuigen bestaan uit 1 secundair bewerkte gepolijste bijl, 1 eindschrabber, 1 brok vuursteen, 1 geretoucheerde afslag, 2 geretoucheerde klingen, 2 ongeretoucheerde klingen en 2 ongeretoucheerde afslagen.

Ondergrond: kleine dekzandkop in het beekdal van de Aa.

4. Vondstnr. 5

Plaats: Schijndel, Smaldonk II

Coördinaten: 159.130 x 403.800

Datering: Nieuwe Steentijd en Post Middeleeuwen

Literatuur:

- N. Arts, “Steentijd-boeren in het Aa-dal te Schijndel”, in: Nieuwsbrief Archeologie Kempen- en Peelland 3, nr. 3, 1999.

Vondstomschrijving: Vuurstenen werktuigen van de Michelsbergcultuur, waaronder 2 spitsen, 4 geretoucheerde afslagen, 1 kling en een 1 afslag van een Post Middeleeuws vuurwapen.

Ondergrond: kleine dekzandrug (3K14) in het Aa-dal.

5. Vondstnr. 10 en 18

Plaats: Schijndel, Boschweg

Coördinaten: 157.05 x 404.30 en 157.15 x 404.43

Literatuur:

- N.Arts, “Romeins olielampje uit Schijndel”, in: Nieuwsbrief Archeologie Kempen- en Peelland 3, nr. 4, 1999.

Datering: Romeinse tijd en Middeleeuwen?

Vondstomschrijving: compleet Romeins olielampje met de afbeelding van een hond en een holle boomstam met een doorsnee van 90 cm en een hoogte van 3 tot 3½ meter. De put hoorde waarschijnlijk bij een oude boerderij die vroeger achter de huidige woningen lag, vlakbij de Gasthuisstraat.

Ondergrond: waarschijnlijk dekzand.

6. Vondstnr. 15

Plaats: Schijndel

Toponiem: Hoeves

Coördinaten: 162.35 x 402.25

Datering: Brons-/IJzertijd en 15^e eeuw

Literatuur:

- Helmondse krant 25-10-1902

Vondstomschrijving: verschillende gave munten uit de 15^e eeuw en een aantal prehistorische bronzen en aardewerk urnen, gevonden door arbeiders bij het afgraven van enige zandheuvelds nabij de halte Eerde, op het Hoevis. Overigens kapotgeslagen door dezelfde arbeiders!

Ondergrond: Dekzandrug (3K14) met esdek en watertrap 6 en 7.

7. Vondstnr. 16

Plaats: Schijndel, Hermalen

Coördinaten: 157.125 x 401.995

Datering: Volle Middeleeuwen

Literatuur:

- W. Heesters, Schijndel. Historische verkenningen, 1984.

Vondstomschrijving: Slotje Groenendaal in het Hermalen. Voor 1422 stond er waarschijnlijk een blokhuis wat op een gegeven moment is vervangen door een omgrachte hoeve.

Ondergrond: lokale dekzandkop net buiten esdekcomplexen.

8. Vondstnr. 20, 34 en 59

Plaats: Schijndel, Bogaard

Coördinaten: 159.10 x 404.45, 158.90 x 404.50 en 158.955 x 404.618

Datering: Late Middeleeuwen tot 20ste eeuw

Literatuur:

- N. Arts, “Drinkbeker van Steengoed van het slot ‘den Bogaard’ te Schijndel”, in: Nieuwsbrief Archeologie Kempen- en Peelland 4, nr. 2, 2000.

Vondstomschrijving: Slot “Sleutjes Broek” in den Bogaard. Vlakbij werden een tiental scherven gevonden bij het graven van een voederkuil. Van de vondsten is slechts een exemplaar bewaard gebleven. Het is een groot fragment van een drinkbeker van te Raeren

vervaardigt steengoed waarvan het oppervlak is bedekt met bruin gespikkeld zoutglazuur. Verder werden bij een veldverkenning een 18^e eeuwse flesbodem, 4 steengoed fragmenten (1600-1800), 3 onbekende munten, een leisteen, een dakpan, een grijs stuk natuursteen (slijpsteen?), een pijpensteel, een stuk lood, een ijzerslak en 22 roodbakkende scherven (1500-1600 en 19^e eeuw) gevonden.

Ondergrond: smalle dekzandruggen (3K14) doorsneden door een smal beekdal en bedekt door een esdek met watertrap 5/6.

9. Vondstnr. 26, 43 en 62

Plaats: Schijndel, Weidonk

Coördinaten: 156.785 x 404.565, 156.688 x 404.762 en 156.675 x 404.749

Datering: Late Middeleeuwen tot 20ste eeuw

Literatuur: --

Vondstomschrijving: Locatie van de Middeleeuwse Hoeve Weidonk. Hier zijn naast 2 rood gebakken aardewerk roomkannen met slibversiering op de hals, een lepelsteel, een stuk kistbeslag, twee muntjes (cent en oord van Brabant), wat roodbakend bouw materiaal als dakpannen en baksteen (een deels verbrande en daardoor verglaasde baksteen), een slak of gietvorm van aardewerk (?), stukken lei en natuursteen, een pijpenkop met stempel, 9 steengoed scherven (Siegburg, Keuls en Langerwehe: 15^e en 17^e eeuw) en 25 roodbakkende scherven uit voornamelijk de 16^e eeuw (waaronder een opvallend klein bodempje van een potje?) gevonden tijdens een veldloop. Volgens de eigenaar komt er altijd veel puin naar boven.

Ondergrond: dekzandrug (3L5) met esdek, watertrap 5.

10. Vondstnr. 35 en 38

Plaats: Schijndel, Wijbosch

Coördinaten: 160.05 x 403.00

Datering: Late Middeleeuwen

Literatuur: --

Vondstomschrijving: Kapel in het Wijbosch; wordt al voor 1428 in archieven vernoemd. Bij veldloop ter plaatse werden verder een stukje oranje kleurig glas en 3 grijs gebakken scherven gevonden waarvan een rand van een Romeins potje met een knik van de hals naar de buik. Verder werden er al eerder een kruishangertje van 3.5 cm en een soort van tabernakel met hekwerk gevonden, wat waarschijnlijk vroeger in de kapel stond. Ter plaatse is een licht bruiner vierkant van ongeveer 10 bij 15 meter zichtbaar in het veld. Rondom de kapel lagen waarschijnlijk een aantal hoeses die nog op de kaart van 1757 te zien zijn, maar waar inmiddels geen sporen meer van terug te vinden zijn.

Ondergrond: dekzandrug (3L5) met esdek, watertrap 7.

11. Vondstnr. 19, 36 en 56

Plaats: Schijndel, Beverwijkstraat

Toponiem: Borne

Coördinaten: 157.45 x 403.40, 157.332 x 403.640 en 157.349 x 403.608

Literatuur:

- Verslag booronderzoek archeologische werkgroep heemkundekring Schijndel
- Correspondentie gemeente Schijndel en Topografische Dienst 1959

Datering: Late Middeleeuwen tot 20ste eeuw

Vondstomschrijving: Locatie van het Middeleeuwse slotje in de Borne. Blijkens een brief van de Topografische dienst in 1959 vertoont het betreffende perceel sporen welke aanwijzingen van oude funderingen zouden kunnen bevatten. Het perceel ligt aan de van Beverwijkstraat vlakbij de Gemondseweg. Verder werd vlakbij een Siegburg kan met een geknepen standring, een oor en ribbels in de hals gevonden. Tijdens verkennend archeologisch onderzoek werd overwegend roodgebakken aardewerk gevonden, maar ook

5 grijsbakkende, paar zachtgebakken, 2 proto-steengoed, Westerwald steengoed, bouw materiaal als baksteen en lei; verder ook een lakenloodje, vuurstenen vuurkets, 1 slak, 4 musketkogels, 4 muntjes en wat pijpmateriaal. Verder nog een mogelijk Andenne oor van een kruik.

Ondergrond: dekzandrug (3L5) met esdek, watertrap 6.

12. Vondstnr. 23 en 28

Plaats: Schijndel, Eekelhof

Coördinaten: 158.397 x 404.131 en 158.40 x 404.00

Literatuur:

- A.H.J. v.d. Braak, "Schijndelse vondst: een "inheems" kannetje uit 1200", in: Heemkundeblad Schijndel 3, nr. 2, 1992, p. 2-4.

Datering: 1200-1400

Vondstomschrijving: Beker van proto-steengoed met rolstempelversiering uit de vroege 13^e eeuw, waarschijnlijk afkomstig uit Siegburg gevonden bij de aanleg van de rondweg en een Elmpter kannetje gevonden in de bodem van een achtertuin.

Ondergrond: esdek, watertrap 5.

13. Vondstnr. 37 en 57

Plaats: Schijndel

Toponiem: Wijbosch

Coördinaten: 161.219 x 403.033 en 161.197 x 403.024

Literatuur: --

Datering: Late Middeleeuwen tot 20ste eeuw

Vondstomschrijving: Hoeve de Locht. Tijdens een veldverkenning werden hier onder andere 17 steengoed scherven (1600-1900), een loden gewichtje, ijzerslak materiaal, 3 pijpenkoppen, 2 porselein, een Brabantse munt, een oord van Roermond, een stuk leisteen, 7 stukken natuursteen en stukken baksteen gevonden, maar overwegend roodbakkend geglaazuurd aardewerk: ruim 70 waarvan enkele met slibversiering (1500-1850)

Ondergrond: dekzandrug (3L5) met kop en watertrap 6.

14. Vondstnr. 27 en 55

Plaats: Schijndel

Coördinaten: 158.29 x 403.40 en 158.15 x 403.40

Literatuur:

- W. Heesters, Schijndel. Historische verkenningen, 1984, p. 23.
- P.C. Bloys van Treslong Prins, Genealogische en Heraldische Gedenkwaardigheden in en uit de Kerken der Provincie Noord-Brabant (deel I), Utrecht 1924, p. 171 t/m 174.
- A.H.J. v.d. Braak, "Schijndelse vondst: middeleeuwse kruikjes onder zeventiende eeuws huis", in: Heemkundeblad Schijndel 2, nr. 1, 1990, p. 9-12.

Datering: 15^e en 16^e eeuw

Vondstomschrijving: De huidige R.Katholieke kerk bij de Kluis dateert uit de 15^e eeuw. Van de oude kerk is alleen de toren over, waaraan in 1839 een nieuwe kerk is gebouwd. Verder werden bij de sloop van een huis aan de Hoofdstraat in 1949 drie Raeren kruikjes gevonden in 1949, op de plaats waar tegenwoordig juwelier Tausch is gevestigd.

Ondergrond: waarschijnlijk dekzandrug.

15. Vondstnr. 42

Plaats: Schijndel

Coördinaten: 156.837 x 406.315

Literatuur: --

Datering: Late Middeleeuwen

Vondstomschrijving: Hoeve Molendijk. De hoeve stond er in 1907 nog!

Ondergrond: dekzandrug (3L5) met zandkopje en esdek, watertrap 6.

16. Vondstnr. 44

Plaats: Schijndel

Toponiem: Oliemolen

Coördinaten: 155.811 x 404.994

Literatuur: --

Datering: Late Middeleeuwen

Vondstomschrijving: Hoeve aan de Oliemolen. Hier heeft ook een oliemolen gestaan.

Ondergrond: lokaal zandkopje met watertrap 5.

17. Vondstnr. 45, 48 en 63

Plaats: Schijndel

Toponiem: Oetelaar

Coördinaten: 155.560 x 403.640, 155.70 x 403.90 en 155.569 x 403.718

Literatuur: --

Datering: Steentijd, Romeinse tijd, Vroege en Late Middeleeuwen tot 20ste eeuw.

Vondstomschrijving: Hoeve aan de Oetelaar. Rondom deze hoeve lagen nog vier gebouwen die later zijn verdwenen. Tijdens een veldloop werden aan de noordkant 3 vuurstenen klingen, 3 onbewerkte vuurstenen en 2 afslagen gevonden. Verder nog twee 17^e eeuwse munten, 5 inheems Romeinse scherven, 8 Middeleeuwse scherven, 19 Post Middeleeuwse scherven en allerlei metaal als loodgewicht, een speelbikkel en een lakenloodje. Tijdens een andere veldverkenning werden 32 roodgebakken scherven (16^e eeuw), een vuursteenafslag, een grote vuursteenknol of kernstuk, een grote hardgebakken knikker (?), 3 steengoed scherven, 2 witbakkend geglazuurde scherven, een oranje Romeinse wandscherf en een grijze mogelijk Vroeg Middeleeuwse scherf gevonden.

Ondergrond: lokale dekzandkop

18. Vondstnr. 46

Plaats: Schijndel

Toponiem: Bodem van Elde

Coördinaten: 156.95 x 403.40

Literatuur: --

Datering: Late Middeleeuwen

Vondstomschrijving: Hoeve op Elde.

Ondergrond: dekzandrug (3L5) met zandkopjes, watertrap 6.

19. Vondstnr. 47 en 25

Plaats: Schijndel

Toponiem: Venushoek

Coördinaten: 157.908 x 402.436 en 158.021 x 402.539

Literatuur: --

Datering: Late Middeleeuwen

Vondstomschrijving: Hoeve aan de Venushoek. Vlakbij is bij het graven van een vijver een kuil van 1.5 meter doorsnee en 50 cm diepte gevonden, die gevuld was met leem en aardewerk o.a. roodbakkend aardewerk, een spinsteentje, steengoed, opvallend grote grijs gebakken bakstenen en natuursteen met slijpsporen.

Ondergrond: dekzandrug (3L5) met esdek, watertrap 6.

20. Vondstnr. 65

Plaats: Schijndel

Coördinaten: 156.95 x 401.95

Literatuur:

- K. Leenders, Het Schijndelse cultuurlandschap. Een detailstudie, Schijndel 1994.

Datering: Volle Middeleeuwen

Vondstomschrijving: Schrijvershoeve; deze hoeve is al in 1301 gesticht.

Ondergrond: dekzandrug (3L5) met zandkopjes en esdek, watertrap 6.
21. Vondstnr. 52, 61 en 67

Plaats: Schijndel, Wijbosch

Coördinaten: 160.527 x 403.882

Literatuur:

- K. Leenders, Het Schijndelse cultuurlandschap. Een detailstudie, Schijndel 1994.

Datering: Steentijd en Late Middeleeuwen tot 20ste eeuw

Vondstomschrijving: Hoeve in het laag Wijbosch. Tijdens een veldloop werd hier veel 17^e/18^e eeuwse bouwmaterialen gevonden naast 270 roodbakkende geglazuurde scherven aardewerk waarvan veel met slibversiering (16^e-18^e eeuw). Verder werden er 58 steengoed scherven gevonden, waarvan mogelijk 3 vroege (14^e eeuw), 9 munten (van 1602 t/m 1832), een aardewerk knikkertje, een musketkogel, drie schoengespinnen (mogelijk 17^e eeuw), een loodgewichtje, 8 pijpenkoppen, een rond hangertje met een crucifix en een kanonskogel van kwartsiet. Daarnaast zijn 9 vuursteen fragmenten gevonden waarvan 2 klingafslagen, een verbrand stuk en 3 schrabbers.

Ondergrond: lokale zandkop op dekzandrug (3L5) met watertrap 6.

4.3. Overzicht van terreinen met een hoge indicatieve archeologische waarde

De terreinen met een hoge indicatieve archeologische waarde zijn op de kaart in **rood** aangegeven. Het merendeel van deze gebieden wordt gevormd door de oude akkerlanden, de hoge zwarte en bruine enkeerdgronden van de bodemkaart. Deze zogenaamde esdekken zijn gevormd door de Laat Middeleeuwse hoeven, die vaak op de rand van de oude akkerlanden gesitueerd zijn. Ik wil er verder nog op wijzen dat de oude dorpskern van de kadasterkaart uit 1832 nog niet als een gebied met een hoge indicatieve waarde gekarteerd is.

4.4. Overzicht van terreinen met een middelhoge indicatieve archeologische waarde

De terreinen met een middelhoge indicatieve archeologische waarde zullen vanwege hun grote omvang hier niet nader besproken worden. Deze terreinen zijn op de kaart in **oranje** aangegeven. Het gaat hierbij voornamelijk om dekzandruggen en zandkopjes zonder vondsten.

4.5. Overzicht van terreinen met een lage indicatieve archeologische waarde

De terreinen met een lage indicatieve archeologische waarde zullen vanwege hun grote omvang hier niet nader besproken worden. Ik verwijs hiervoor naar de archeologische kaart, waarop ze in **wit** zijn aangegeven. Het gaat hier om alle gebieden met een indicatieve lage waarde zoals aangegeven op de IKAW.

5. BESCHERMING VAN ARCHEOLOGISCHE WAARDEN

Het bodemarchief is een rijke maar kwetsbare cultuurdrager. Het is de enige informatiebron van de periode voorafgaand aan de kennis van het schrift: van 90 % van de geschiedenis van de mensheid. Het Nederlandse bodemarchief is en wordt de laatste decennia grootschalig en in hoog tempo aangetast. Het besef groeit dat hiermee een uniek archief voor de eeuwigheid verloren is gegaan. Het verdrag van Malta legt een belangrijke verantwoordelijkheid op het gebied van de archeologische monumentenzorg bij de gemeente. De stapsgewijze implementatie van dit verdrag, zal de rechten en plichten van gemeenten verder doen toenemen.

Aandacht voor de archeologische waarden mag in het beleid van de gemeente niet ontbreken. Er zal een actief beleid moeten worden geformuleerd. Het beleidsuitgangspunt zou als volgt geformuleerd kunnen worden: het zo mogelijk behouden, respectievelijk onderzoeken van de archeologische waarden van de ondergrond door het vergroten van de bescherming van archeologisch waardevolle gebieden, het bevorderen van archeologische verkenningen voor een optimale inventarisatie van de archeologische waarden en het mogelijk maken van archeologisch onderzoek op plaatsen waar bescherming niet mogelijk blijkt te zijn.

5.1. Beschermingsmaatregelen

De Monumentenwet van 1988 is het belangrijkste instrument voor de bescherming van het archeologisch erfgoed in Nederland. Daarnaast kunnen met name in de sfeer van de ruimtelijke ordening (streekplannen, bestemmingsplannen) maatregelen worden genomen ten behoeve van cultuurhistorisch waardevolle monumenten. Verder bieden ook de Landinrichtingswet, de Wet Milieubeheer (MER-procedures), de wet Bodembescherming, de Grondwaterwet (en de provinciale ontgrondingsverordening), de woningwet (bouw-, sloop- en aanlegvergunningen) en de wet op de Waterhuishouding impliciet of expliciet mogelijkheden om het archeologisch erfgoed te beschermen of in ieder geval bij te maken afwegingen, te betrekken.

Op grond van de Wet op de Ruimtelijke Ordening is het mogelijk voor een gemeente op monumenten van cultuurhistorische waarde die niet wettelijk beschermd zijn een stelsel van aanlegvergunningen van toepassing te laten zijn. In een dergelijke bepaling die in het bestemmingsplan wordt opgenomen, worden bepaalde werkzaamheden niet toegestaan zonder een schriftelijke vergunning vooraf (WRO art. 10, 14). Archeologisch waardevolle terreinen, zoals deze staan beschreven in paragraaf 2 van hoofdstuk 4, kunnen in het bestemmingsplan worden 'aangeduid'. Aan de aanduiding kunnen voorwaarden voor bebouwing en werken worden verbonden. Op deze gronden mag dan niet worden gebouwd tenzij B&W daarvoor vrijstelling verlenen. Andere werken, zoals ophogingen, afgravingen, aanleg van wegen, beplanting van bomen, vereisen een aanlegvergunning. De vergunning is een middel om aan archeologisch waardevolle terreinen, beschermende voorwaarden te koppelen. In de toelichting van het bestemmingsplan kan een archeologieparagraaf worden opgenomen. Hierin worden dan de geïnventariseerde archeologische waarden beschreven.

Beschermingsadvies AMK

De archeologisch waardevolle terreinen zoals die zijn aangegeven op de AMK van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) worden van een planologische bescherming voorzien. In die gevallen waar een monument op grond van de Monumentenwet 1988 is beschermd, bepaalt dit mede de planologische bestemming die aan een monument

gegeven kan worden. Voor deze monumenten geldt een in diezelfde wet geregeld vergunningenstelsel. Ook voor de niet-wettelijk beschermde archeologische terreinen is het mogelijk om in bestemmingsplannen een aanlegvergunningenstelsel van kracht te laten zijn. Deze planologische bescherming van archeologisch waardevolle terreinen houdt in dat de volgende bodemingrepen in principe niet zijn toegelaten:

- Het verlagen van de bodem of het afgraven van gronden, waarvoor geen ontgrondingsvergunning is vereist;
- Het uitvoeren van groundbewerkingen dieper dan 30 cm, waartoe ook gerekend wordt diepploegen, woelen, mengen, egaliseren, aanleggen van drainage en ontginnen;
- Het verlagen van het waterpeil.

Daarnaast vereisen de volgende werkzaamheden een aanlegvergunning:

- Het ophogen;
- Het omzetten van grasland in bouwland;
- Het rooien van bos of boomgaard, waarbij de stobben worden verwijderd;
- Het aanleggen van bos of boomgaard;
- Het aanleggen, verbreden of verharderen van wegen, paden of parkeergelegenheden en het aanbrengen van andere oppervlakteverhardingen;
- Het aanleggen van ondergrondse transport-, energie-, of telecommunicatie- of andere leidingen en daarmee verband houdende constructies;
- Het aanbrengen van constructies die verband houden met bovengrondse leidingen;
- Het graven, verbreden en dempen van sloten, vijvers en andere wateren;
- Alle overige werkzaamheden die de archeologische waarden in het terrein kunnen aantasten en die niet worden gerekend tot het normale gebruik van het terrein.

De aanlegvergunning kan worden verleend indien door het aanleggen of uitvoeren van bovengenoemde werken, de aanwezige archeologische waarden niet of in geringe mate worden aangetast. Hieromtrent wordt door de Burgemeester en Wethouders de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) schriftelijk advies gevraagd. Voor zover het om zwaarwichtige redenen niet mogelijk is de archeologische waarden geheel of gedeeltelijk te behouden, wordt de aanlegvergunning verleend onder de voorwaarde dat voorafgaand aan de werkzaamheden adequaat archeologisch onderzoek zal plaatsvinden. Het streven naar planologische bescherming betekent ook dat de monumenten van de AMK meegewogen kunnen worden in MER-procedures. Daarnaast is het wenselijk de archeologisch waardevolle monumenten die niet volgens de Monumentenwet 1988 beschermd zijn, op te nemen in Gemeentelijke Monumenten-verordeningen waarin de fysieke bescherming van de monumenten geregeld is. Tenslotte kunnen de monumenten van de AMK ook in Cultuurhistorische Effectrapportages (CHER) worden opgenomen.

Beschermingsadvies IKAW

Voor gebieden met een (middel)hoge indicatieve archeologische waarde dienen bij voorgenomen ruimtelijke ontwikkelingen, de archeologische waarden door middel van een vooronderzoek in kaart te worden gebracht. Uitgangspunt is het archeologisch erfgoed 'in situ' te beschermen. Met het oog op een zorgvuldige belangenafweging dient bij verwijdering van de bouwvoor en bij bodemingrepen dieper dan de bouwvoor (30-40 cm) een archeologisch vooronderzoek uitgevoerd te worden in de vroegste fase van de planvorming. In een dergelijk archeologisch vooronderzoek zal de vereiste informatie verzameld worden op basis waarvan een belangenafweging en verdere besluitvorming kan plaatsvinden. Voor gebieden met een lage indicatieve archeologische waarde gelden geen restricties ten aanzien van de planvorming, behoudens bepaalde uitzonderingen.

Met het toenemen van de gemeentelijke verantwoordelijkheid voor archeologie wordt het voor veel gemeenten noodzakelijk om een meer actief en samenhangend beleid te ontwikkelen. De eenvoudigste en minst kostbare maatregel om archeologisch beleid op gemeentelijk niveau vorm te geven, is om iemand binnen de gemeente voor langere tijd verantwoordelijk te stellen voor alles wat met monumentenzorg en archeologie te maken heeft. Nu is archeologie nog vaak een ‘sluitpost’ en wisselt de verantwoordelijkheid van persoon tot persoon. Het toewijzen van één verantwoordelijke biedt hem of haar de mogelijkheid een netwerk en kennis op te bouwen. Eventueel kan daarbij een beleidsplan monumentenzorg en/of archeologie worden opgesteld.

Een ander onderdeel van gemeentelijk archeologisch beleid kan verder bestaan uit de invoering van een Standaard Archeologische Inventarisatie (SAI) bij elk gemeentelijk plan (zowel bouwplan, bestemmingsplan als reconstructie van wegen). Het zorgt voor structurele aandacht voor de archeologie in de planontwikkeling. Een volgende stap is het instellen van een monumentencommissie waarin een (amateur)archeoloog zitting heeft. Deze commissie toetst de bouwplannen en kan het bestuur en de beleidsmakers van professioneel advies voorzien. Als leden van de commissie kunnen ook de gemeentearchivaris, de medewerker monumentenzorg en iemand van openbare werken een waardevolle inbreng hebben. In een dergelijke commissie zijn de lijnen kort en worden mogelijke kansen en problemen snel gesignaleerd.

5.2. Het Verdrag van Malta

Het Verdrag van Malta, wat in het voorjaar van 1998 formeel door Nederlandse regering is geratificeerd, is van groot belang met betrekking tot het beleid op het gebied van de archeologie. Artikel 5 van dit Europese verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed bepaalt dat de ondertekenende landen streven naar een regeling waarbij archeologische belangen tijdig worden betrokken bij het ruimtelijke ordeningsbeleid. De belangrijkste boodschap van het verdrag is dat archeologische waarden gespaard moeten worden. Dit klinkt erg voor de hand liggend. Het betekent echter vooral dat opgravingen zoveel mogelijk moeten worden voorkomen. Archeologische waarden worden in kaart gebracht en verder onaangetast gelaten. Op die manier blijft het bodemarchief voor latere generaties en betere onderzoekstechnieken beschikbaar.

In artikel 6 is de verplichting opgenomen om zorg te dragen voor een financiële regeling om archeologische belangen te laten meewegen bij planning en ontwikkeling: het veroorzakerprincipe. Volgens het verdrag is behoud van archeologische waarden ieders verantwoordelijkheid. Dat betekent dat de consequenties van verstoring (de kosten voor het opgraven) zelf gedragen moeten worden. De veroorzaker van een verstoring van het bodemarchief betaalt daarbij voor noodzakelijk vooronderzoek (inventarisatie) en/of vervolgonderzoek (bijvoorbeeld een opgraving indien niets anders mogelijk is). Dit is nog niet verplicht, maar wel wordt al gehandeld in de geest van dit principe (door bijvoorbeeld NS, Ministerie van VROM, Rijkswaterstaat en vele gemeenten). Momenteel wordt dit verdrag in bestaande en nieuwe wetten geïntegreerd en vertaald.

6. LITERATUURLIJST

Berkvens, R. (1998) De bodem in! Een inventarisatie van het archeologisch bodemarchief in Someren, Someren-Heide, Someren-Eind en Lierop, Asten (uitgave SAS).

Bont, C. de (1993) Al het merkwaardige in bonte afwisseling. Een historische geografie van Midden- en Oost-Brabant, Waalre (Bijdragen tot de studie van het Brabants Heem, deel 36).

Cultuurhistorische en landschappelijke waarden landinrichtingsgebied Sint Oedenrode (rapport Arcadis/RAAP), provincie Noord-Brabant 2001.

Kortlang, F. (1987) Landschapsonderzoek. Archeologie. De Dommelvallei, Een archeologische inventarisatie, 's-Hertogenbosch.

Leenders, K. (1994) Het Schijndelse cultuurlandschap. Een detailstudie, Schijndel.

Vereniging van Nederlandse Gemeenten (1999) Schatten van de gemeenten - vragen en antwoorden over archeologie.

BIJLAGEN

Bijlage I

De archeologische kaart van Schijndel is een losse bijlage in de vorm van een kaart, schaal 1:10.000. De archeologische basiskaart gebaseerd op de topografische gemeentekaart is als ondergrond gebruikt, aangevuld met geomorfologische en bodemkundige gegevens.

Bijlage II

Index archeologische vindplaatsen gemeente Schijndel.

Bijlage III

Overzicht Middeleeuwse hoeven in 1757, 1997 en 2002